

“ЕКОНОМІЧНІ ПРИМІТКИ” ДО ГЕНЕРАЛЬНИХ ПЛАНІВ ТА АТЛАСІВ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті розглянуто технологію створення та функціонування такої групи джерел, як “економічні примітки” для планів та атласів генерального межування. На основі існуючих історіографічних та джерельних надбань проаналізовано усі наявні формуляри цієї групи документів. Також у науковій розвідці зроблено аналіз інформаційних можливостей “економічних приміток” та встановлено рівень репрезентативності цієї групи пам’яток.

Ключові слова: генеральне межування, економічний журнал, межова контора, “економічні примітки”, Харківське намісництво.

Кожен історик, працюючи над дослідженням тієї чи іншої проблеми, завжди належну увагу приділяє формуванню джерельної бази свого дослідження. Оскільки саме завдяки досконалому володінню методами бібліографічної та архівної евристики, об’єктивному підходу до аналізу змістовного навантаження джерела він може забезпечити високий науковий рівень своєї розвідки. На сьогодні, дослідники, що працюють над проблемами соціально-економічної історії Слобідської та Південно-Східної України другої половини XVIII – першої половини XIX ст., іноді залучають до своїх наукових студій таку групу описово-статистичних джерел, як “економічні примітки” до повітових планів та атласів генерального межування. Оскільки саме на сторінках зазначених джерел представлена інформація про формування аграрних відносин у регіоні, існуючі системи обробітку землі, розвиток основних галузей промисловості тощо. У той же час іноді дослідники не замислюються над проблемою достовірності та інформативної репрезентативності джерел цієї групи. З часом це може призвести до необ’єктивного формування загального уявлення про сутність та динаміку досліджуваних проблем, до спотворення історичної дійсності. І тому поява джерелознавчих студій допомагає встановити рівень інформаційних можливостей писемних документів та поліпшити якість сучасних історичних досліджень.

Наукова новизна дослідження зумовлена постановкою проблеми, адже “економічні примітки” до повітових планів та губернських атласів генерального межування України обрано вперше предметом спеціального джерелознавчого дослідження.

Об’єктом дослідження є комплекс “економічних приміток” до повітових планів та генеральних атласів Слобідсько-Української (Харківського намісництва), Катеринославської, Херсонської, Таврійської губерній. Предметом дослідження виступає методика створення “економічних приміток” та рівень інформаційних можливостей цієї групи пам’яток з історії України другої половини XVIII – першої половини XIX ст.

Мета дослідження на основі джерелознавчого аналізу змісту “економічних приміток” надати їм всебічну оцінку як історичного джерела.

Завдання дослідження: встановити коло укладачів “економічних приміток” та час їх створення, визначити роль і місце джерел цієї групи у тогочасному інформаційному середовищі Російської імперії, окреслити перспективні напрями подальшого використання “економічних приміток” як джерел для вивчення соціально-економічної історії України другої половини XVIII – першої половини XIX ст.

Деякі аспекти, пов’язані з історією створення та функціонування “економічних приміток”, досліджувались у роботах таких українських та російських учених: І. Германа [1], П. Іванова [4], С. Кавеліна [6], Л. Милова [9], С. Рудіна [16], Г. Смирнова [17], Н. Суревої [18, с. 27–35], Ю. Коник [7, с. 128–135]. Однак, зазначені вчені здебільшого зосереджували свою увагу на вивченні таких питань: розробка та затвердження основних законодавчих актів відповідно до яких відбувались межові роботи; діяльність основних межових установ країни (Межова експедиція, Московська межова канцелярія, межові контори); освітній та кваліфікаційний рівень перших учасників межових експедицій. Тривалий час такі питання як методика впорядкування “економічних приміток” на Слобідсько-Українську губернію (Харківське намісництво), Катеринославську, Херсонську та Таврійську губернії, атрибутивні ознаки цієї групи пам’яток залишались поза увагою дослідників (виключення становить монографія Л. Милова, у якій побічно розглянута діяльність Слобідської межової контори).

У 1765 р. Катериною II проголошено поширення на територію Російської імперії основних заходів генерального межування. Відповідно до “Маніфесту о Генеральном размежевании земель

по всей империи с приложением генеральных правил, данных Межевой комиссии и Высочайше утвержденного реестра о ценах на продажу земель в губерниях и провинциях” (19 вересня 1765 р.) та інших нормативних актів створювались спеціальні землепорядні органи, які займалися визначенням кордонів приватновласницьких та державних земельних володінь (дач), врегульовували усі існуючі земельні конфлікти на обмежованих територіях, юридично закріплювали право власності на землю [8, с. 329–339]. Спочатку межування було поширено лише на територію Московської губернії. Для цього спеціально створювалися Московська губернська межева канцелярія, Серпуховська і Волоколамська межові контори. Паралельно, а іноді й після завершення межування в Московській губернії, межові установи починали обстежувати інші регіони Російської імперії. На теренах України межові контори упродовж другої половини XVIII – першої половини XIX ст. працювали: 1) у Слобідсько-Українській губернії 1769–1781 рр., 2) у Катеринославській, у Херсонській та у двох повітах Таврійської губернії: Мелітопольському та Дніпровському упродовж 1797/1798 – 1828/1829 рр.; 3) у Таврійській губернії упродовж 1829 – 1841/1843 рр.

У результаті проведення генерального межування губерній та областей Російської імперії сформовано декілька комплексів документів. Усі картографічні документи та описово-статистичні матеріали генерального межування можна розподілити на декілька груп: первинні та підсумкові документи. Первинні документи створювалися представниками межових контор чи надавалися місцевою владою безпосередньо під час проведення межових обстежень. До цієї групи документів зараховувались: 1) польова записка; 2) межові плани; 3) межові книги; 4) польові економічні журнали. Підсумкові документи створювалися після узагальнення первинних матеріалів на завершальній стадії межування або вже після його завершення. З часом основу цієї групи джерел сформували: 1) генеральний повітовий план; 2) економічні примітки до генерального повітового плану; 3) генеральний атлас губернії та економічні примітки до нього.

Серед усього наведеного переліку підсумкових документів найбільш інформативними джерелами є “економічні примітки” до генерального повітового плану (далі ЕП). Для впорядкування економічних приміток на кожну дачу (ділянку) конторські землеміри використовували спеціальну форму. Їх змістовне навантаження було врегульовано такими нормативно-правовими актами, як “Наставление землемерам о технической части межевания” (липень 1766 р.) і наказ Межевої експедиції від 28 лютого 1782 р. З часом сформувався табличний формуляр цього джерела. Відповідно до існуючих вимог спочатку ЕП мали такий вигляд: 1) номер дачі; 2) назва дачі (були випадки, коли до дачі зараховувались декілька населених пунктів, що належали різним власникам); 3) відстань, на якій знаходилась дача від повітового міста; 4) кількість дворів; 5) чисельність населення жіночої та чоловічої статі; 6) площа земельної ділянки в десятинах та сажнях. У сьомій графі (“камеральні економічні примітки”) за кожною дачею надавалась інформація про її географічне розташування, опис поміщицького двору, зазначалася наявність млинів та надавалась їх характеристика, фіксувалися розміри поміщицького і селянського заорювання, величина, форма (натуральна, грошова) податку, якість землі, склад зернових культур, їх урожайність, селянські промисли. З часом в історичній літературі такий вид “економічних приміток” отримав назву “Повних економічних приміток” [9, с.63].

Надалі форма “економічних приміток” та їх змістовне навантаження змінились, з часом з’явилися так звані “Короткі економічні примітки”. Поява цієї групи ЕП (“Коротких”), на думку російського дослідника Л.Милова, пов’язана з діяльністю князя О.В’яземського – члена межової експедиції [9, с.74]. Він, як і більшість представників цієї установи, після появи перших повітових планів прийшов до висновку, що користуватися громіздкими повітовими планами як довідниками незручно. Тому було вирішено за кожним повітом упорядкувати “план”, який повинен був складатися з двох частин. У першій частині розміщувався план повіту з усіма економічними примітками за місцями розташування дач. До другої частини такого документу повинні були увійти: 1) абетковий перелік прізвищ власників; 2) абетковий перелік назв селищ та пустопорожніх земель. Як зразок для створення такої групи документів було вирішено обрати Атлас Калузького намісництва 1782 р. 13 березня 1783 р. вийшов наказ (“О сочинении генеральных атласов на обмежеванные губернии”) про необхідність упорядкування нових документів за зразком атласу Калузького намісництва. На підставі цього указу межові контори розгорнули інтенсивну роботу, та вже через 15 років після її початку було складено близько 400 екземплярів атласів з “Короткими економічними примітками”. Відповідно до нових вимог змінилась і структура “економічних приміток”. Усі документи цієї групи мали таку структуру: 1) номер дачі (вказувався відповідно до його номеру на плані); 2) назва дачі; 3) кількість дворів; 4) чисельність населення жіночої та чоловічої статі; 5) площа землі, що знаходилась під садибою; 6) площа землі, відведеної під рільництво; 7) площа

сінокосів; 8) площа землі під лісом; 9) площанепридатної для виробничої діяльності землі; 10) “короткі економічні примітки” [9, с.77].

Якщо спиратись на таку класифікацію та проаналізувати структуру і зміст більшості економічних приміток чотирьох губерній України, що підлягали межуванню, то можна прийти до таких висновків.

1. Серед економічних приміток до генерального межування Слобідсько-Української губернії (Харківського намісництва), що зберігаються у Державному архіві Харківської області, зустрічаються здебільшого “Повні економічні примітки” до генеральних планів повітів. Щодо документів Російського державного архіву давніх актів (далі – РДАДА), то там ми можемо зустріти як “Повні економічні примітки”, так і “Короткі”. У Харківському архіві зберігається дві групи “Повних економічних приміток”, поява яких датується різними хронологічними періодами: перша група 1782–1783 рр., друга – 1804 р. Перша група складалася вже після завершення процесу межування (1769–1781 рр.) у губернських креслярнях. Так, наприкінці ЕП за Охтирським повітом зустрічаємо підписи Голови Харківської казенної палати – статського радника Я.Согіна, асесора Харківського намісницького правління Ф.Попова, поручника М.Бабкова, голови Харківської губернської креслярні Ф.Чирикова, помічника землеміра І.Малютіна [19, с.5]. Друга група ЕП також була створена вже після завершення межування (на початку ХІХ ст.), наприкінці кожної документальної пам’ятки є підпис місцевого землеміра (наприклад, наприкінці ЕП на Старобільський повіт є підпис місцевого землеміра титулярного радника І.Майкова).

2. У РДАДА зустрічаються кілька різновидів ЕП до генерального межування Катеринославської та Херсонської губерній По-перше, більшість приміток, що зустрічаються у цьому фонді, є чернетками “Повних економічних приміток”. Оскільки в тексті вказані різні дати створення, то це підтверджує гіпотезу, що вони (чернетки) упорядковувалися безпосередньо під час проведення межувальних робіт (наприклад, “Экономические примечания и каталоги к генеральному плану Бахмутского уезда на дачи, обмежеванные в 1798 – 1806 г.” [12, арк. 1]). У той же час у цьому фонді наявні чистові варіанти “Коротких економічних приміток” до планів та атласів Катеринославської та Херсонської губернії. Створення чистових варіантів “Коротких економічних приміток” відбувалося вже після завершення генерального межування того чи іншого району. До такого роду документів відносяться й “Экономические примечания на 163 дачи, описание г.Бахмута и алфавиты дач” [13, арк.1].

3. Щодо економічних приміток до повітових планів та атласів генерального межування Таврійської губернії, що зберігаються у фондах РДАДА, то в архіві представлені матеріали цієї групи джерел за Дніпровським, Мелітопольським, Перекопським, Феодосійським, Ялтинським повітами. У зв’язку з тим, що першими були Катеринославською межевою конторою обмежені два повіти Таврійської губернії (Мелітопольський та Дніпровський), то чистові варіанти цих двох повітів Таврійської губернії датуються не раніше 1832 – 1833 рр. За іншими повітами цієї територіально-адміністративної одиниці здебільшого зберігаються чорнові варіанти “Повних економічних приміток”, що створювалися безпосередньо під час проведення межувальних заходів (“Экономические примечания на 15 дач Феодосийского уезда, обмежеванные в 1831 г.”) [14, арк.1].

Поряд з проблемою класифікації “економічних приміток” також актуальним залишається питання встановлення часу їх створення (оскільки є чистові (створювались вже після завершення межування повіту) та чорнові (упорядковувались під час опису кожної дачі) варіанти цих документів). Для того, щоб встановити хронологічні межі створення чистових варіантів “економічних приміток”, наприклад, до повітових планів Херсонської губернії, що зберігаються у Російському державному архіві давніх актів, потрібно залучити документи з інших архівних установ України. Наприклад, у Державному архіві Херсонської області зберігаються документи, які відтворюють процес упорядкування ЕП цієї територіально-адміністративної одиниці. У цих документах повідомляється, що Московська межева канцелярія слухала рапорт Директора креслярні Мартинова та землеміра Хитрова які повідомляли, що під час прийняття справ за Ольвіопольським повітом Херсонської губернії вони виявили відсутність кількох планів дач та камеральних приміток (лист надійшов 11 листопада 1833 р.) [3, арк.2]. У подальшому Хитров планував працювати над упорядкуванням Генерального плану цього повіту з “економічними примітками” до нього. Відсутність інформації з цього приводу ставила під загрозу завершення вищезначеного заходу. Тому вони з межевої канцелярії надіслали перелік 32 населених пунктів, за якими були відсутні “економічні примітки”. Також до цього листа вони долучили ордер, відповідно до якого місцеві службовці у короткі строки повинні були впорядкувати “економічні примітки” та після їх завершення надіслати до Межевої канцелярії. Таким чином, спираючись у своїх висновках на цей документ та текстовий аналіз, можна зробити висновок, що інформація щодо створення “економічних приміток” на Херсонську губернію збиралась включно до 1833 – 1834 рр.

Також дискусійним питанням є проблема датування економічних приміток до матеріалів генерального межування Харківського намісництва (Слобідсько-Української губернії), що зберігаються в Державному архіві Харківської області, або первинної інформації, що була покладена в основу вищезазначених джерел. На обкладинці цих документів (спр. 1–12) зазначається 1785 р. як кінцева дата їх створення. Однак, якщо проаналізувати інформаційне навантаження вищезазначених документів та порівняти їх з “економічними примітками”, що зберігаються в РДАДА, можна зробити наступний висновок: матеріали, що зберігаються в Державному архіві Харківської області (далі Держархів Харківської області), побудовані на інформації, яка датується 1781–1783 рр. На підтвердження цієї тези існує декілька фактів: 1) як засвідчив порівняльний аналіз “економічних приміток” до матеріалів межування Харківського намісництва (наприклад, за Охтирським повітом, що зберігаються в Держархіві Харківської області) з документом “Экономическое примечание на 213 дач, каталог к генеральному плану с указанием дач, земель и населения, описание г. Ахтырки...” (останній датується не пізніше 1783 р. та зберігається у РДАДА), то вони майже ідентичні. Деякі неточності можемо зустріти лише за загальною чисельністю населення. Наприклад, в “економічних примітках” на Охтирський повіт (варіант РДАДА) [15, 102 арк.] загальна чисельність населення становить 27721 осіб чоловічої статі та 27798 осіб жіночої статі. У “економічних примітках”, що зберігаються в Держархіві Харківської області, зустрічаємо іншу інформацію. Наприклад, у документі зазначено, що в повіті мешкало 27762 осіб чоловічої статі та 27798 осіб жіночої статі. Тобто відхилення становить лише кількість осіб чоловічої статі, що не перевищує 42 особи. Як свідчить подальший аналіз документа, зміни у чисельності населення ми зустрічаємо лише за двома населеними пунктами повіту: слободою Олешня та селом Знаменське. В “економічних примітках” на село Знаменське (в екземплярі, що зберігається у РДАДА) зазначаються ті ж самі цифри, що і у варіанті Держархіву Харківської області, однак вони закреслені, замість них записана інша кількість дворів, осіб жіночої та чоловічої статі; 2) якщо надалі проаналізуємо текст економічних приміток за Харківським повітом (1782 р.), то можемо натрапити на перелік дерев’яних та кам’яних церков, що були побудовані та діяли на теренах губерньського міста. Однак, у переліку кам’яних церков губерньського міста відсутня інформація про існування Хрестовоздвиженської церкви, будівництво якої було завершено у Харкові у 1783 р. [14, с. 2].

Також актуальною проблемою в сучасному джерелознавстві залишається питання про рівень інформативної репрезентативності “економічних приміток”. Більшість учених, звертаючись до інформаційних можливостей економічних приміток, говорять про високий ступінь їх інформативності та репрезентативності. Однак до таких висновків, на думку автора статті, потрібно ставитись досить зважено, оскільки ступінь збереженості економічних приміток у межах окремих регіонів України невисокий (за деякими повітами губернії взагалі відсутня інформація або кількість описаних дач зовсім незначна), також, якщо порівнювати економічні примітки більш раннього та більш пізнього періоду, то можна зустріти інформаційні прогалини у вигляді пропуску окремих дач. Проте, цілком можна погодитись з Л. Миловим, що “економічні примітки” до планів та атласів генерального межування на тлі численних документальних пам’яток того часу постають окремим джерелознавчим комплексом, який своїми географічними межами охоплює майже всю територію європейської частини Російської імперії та надає систематизовану інформацію про природно-кліматичні умови регіонів, про розвиток основних галузей сільського господарства та промисловості, райони закупівлі сировини та збуту готової продукції, функціонування стаціонарних торговельних заходів.

На відміну від інших груп описово-статистичних джерел, які є достатньо інформативними джерелами з історії культури та побуту місцевого населення, його ментальності та психології, в економічних примітках до картографічних матеріалів генерального межування значну увагу приділено іншим питанням – дослідженню природних ресурсів регіону та існуючих аграрних відносин. У “Наставлении землемерам о технической части межевания” (липень 1766 р.) укладачам ЕП рекомендувалося одночасно із висвітленням питань формування основних форм землеволодіння надати інформацію про природні якості ґрунту, склад культур, технологію обробки ґрунту, шляхи збуту сільськогосподарської продукції, про поширені на цій території форми землекористування тощо. Однак у деяких камеральних описах інформація з цього приводу має узагальнений характер. Здебільшого на сторінках “економічних приміток” зустрічаємо лише короткі приписи упорядників: “Місцеві мешканці промишляють рільництвом, жінки окрім польових робіт займаються рукоділлям: прядуть льон, вовну, виробляють холости, сукна для власного споживання” [19, с.70]. Також в описовій формі надається перелік виробленої у регіоні сільськогосподарської продукції: “жито, овес, гречка, врожайність культур посередня” [19, с.70]. Більш детально на сторінках “економічних приміток” охарактеризовано стан розвитку городництва

та садівництва (під час опису окремих населених пунктів вказується місце знаходження саду, прізвище його власника, основні види плодкових дерев та напрямки збуту урожаю).

Репрезентована на сторінках “економічних приміток” інформація про розвиток сільського господарства логічно доповнювалася відомостями про місцеву промисловість. З усіх відомостей, що були запозичені автором дослідження з “економічних приміток”, найбільш репрезентативною є інформація про розвиток основних галузей промисловості, наприклад, млинарства та винокуріння. Як свідчать топографічні описи, у численних поміщицьких маєтках та заможних селянських господарствах діяли водяні та вітряні млини, які являли собою комплексні підприємства. Тут не лише перемелювали зерно, але й виробляли крупу, валяли сукно та розпилювали деревину. Найбільша скупченість підприємств цієї галузі спостерігалася у Харківському повіті. Взагалі на теренах цього повіту упродовж 1782 рр. функціонувало 123 млина, 20 винокурень, 9 солодовень, 4 пивоварні, 5 цегельних заводів, 1 селітряний. В Охтирському повіті працювало 108 закладів млинарства, у Сумському повіті – 64 [2, арк.105]. В останньому також працювали 35 винокурних заводів, 2 солодовні, 1 цегельний завод. Більшість населення Слобідської України збільшувало свої прибутки не тільки працюючи в сільському господарстві або на промислових підприємствах регіону, але й займаючись промислами. Наприклад, у слободах Деркачі, Мерефа, Данилівка, у селах Пересічне, Гаврилівка, Синьолицевка (Солоницівка), Циркуни Харківського повіту місцеве населення спеціалізувалось на чумацькому промислі. Мешканці села Доброславівки Охтирського повіту займалися іншим поширеним видом промислів – килимарством. У 62 населених пунктах цього повіту населення займалося ткацтвом.

Одночасно з питаннями економічного характеру укладачі програмних документів виокремили блок питань, нерозривно пов'язаних із вивченням людських ресурсів країни. На перший погляд, в ЕП їх упорядники повинні були надати точні відомості про кількість осіб чоловічої та жіночої статі, що мешкають в окремому населеному пункті та узагальнити відомості про чисельність населення в повіті. Однак, як засвідчив подальший аналіз цих документів, в інформативному відношенні цінність матеріалів економічних приміток не завжди є однаковою. Передусім це пояснюється якісними характеристиками джерел, що були покладені упорядниками описів в основу своїх підрахунків. Найменш інформативними у цьому випадку є ЕП генерального межування Катеринославської та Херсонської губернії. Оскільки в них взагалі можна зустріти матеріали демографічної статистики, які представлені інформацією одночасно за матеріалами V (1794 – 1795 рр.) та VII ревізій (1815 – 1817 рр.). Це можна пояснити лише специфікою методики впорядкування економічних приміток. Оскільки чистові варіанти “Коротких” приміток склались вже після завершення межувальних робіт, під час їх створення співробітники межевої контори та межевої канцелярії здебільшого керувалися економічними журналами, чорновими варіантами економічних приміток (останні створювались у різні роки) та матеріалами ревізій, то цілком зрозуміло є поява на сторінках ЕП на Катеринославську та Херсонську губернію інформації за різні хронологічні періоди. Наприклад, чисельність населення державного села Плахтіївка Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії в “економічних примітках” надається за матеріалами V ревізії (кількість його становила 504 особи чоловічої статі та 462 особи жіночої статі) [11, арк.53]. У той же час інформація про населення села Байдарівка (власність підпоручика А.Байдакова) Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії у цих самих економічних примітках надавалася за результатами VII ревізій (1815–1817 рр.) [11, арк.101]. Відповідно до методики створення цього джерела наприкінці формуляру надавалася узагальнююча відомість про кількість населення того чи іншого повіту (наприклад, на теренах Верхньодніпровського повіту мешкало 27409 осіб чоловічої статі та 26589 осіб жіночої статі), але за таких обставин використовувати презентовану в “економічних примітках” інформацію неможливо. Також специфікою ЕП є те, що вони подавали здебільшого матеріали про оподатковані стани, відомості про чисельність представників дворянського прошарку та священників були відсутні.

Таким чином, “економічні примітки” до планів та атласів генерального межування на тлі численних документальних пам'яток того часу постають окремим джерелознавчим комплексом, який своїми географічними межами охоплює майже всю територію Російської імперії (зокрема українських земель) та надає систематизовану інформацію про природно-кліматичні умови регіонів, про розвиток основних галузей сільського господарства та промисловості. У той же час автор цього дослідження рекомендує “економічні примітки” до планів та атласів генерального межування використовувати як інформативне джерело для вивчення проблем локальної історії: історії окремих міст та сільських поселень, історії дворянських родів. Оскільки використання систематизованих показників (наприклад, демографічних), що представлені на сторінках “економічних приміток” за деякими регіонами України, не досить виправдане. Оскільки, в “економічних примітках” за одним повітом можуть бути презентовані матеріали обліку населення за різними ревізіями. Однак, шляхом

залучення до історичних досліджень інших комплексів джерел, можна нівелювати ці інформаційні прогалини та недоліки.

Список використаних джерел

1. Герман И.Е. История русского межевания / И.Е. Герман. – [изд. 2 е.]. – М., 1910. – 302 с. 2. Держархів Харківської області, ф. 24, оп. 3, спр. 11, 174 арк. 3. Держархів Херсонської області, ф.14, оп. 1, спр. 1760, 149 арк. 4. Иванов П. Опыт исторического исследования о межевании земель в России / П. Иванов. – М.: Типография С. Селивановского, 1846. – 178 с. 5. Инструкция землемерам, к генеральному всей империи размежеванию (№ 12570 от 13 февраля 1766 г.) // Полное собрание законов Российской империи. – СПб.: Типография II Отделения Собственной ЕИВ Канцелярии, 1830. – Собрание I. – Т. XVII. – С. 560–585. 6. Кавелин С.П. Межевание и землеустройство / С.П. Кавелин. – М., 1914. – 340 с. 7. Коник Ю. Документи фонду Херсонської губерньської креслярні як джерело з історії Генерального межування Херсонської губернії (1803–1828) / Ю. Коник // Студії з архівної справи та документознавства / Держкомархів України, УНДІАСД; [редкол.: І. Б. Матяш (голов. ред.) та ін.]. – К., 2008. – Т. 16. – 164 с. – С. 128–135. 8. Манифест о Генеральном размежевании земель по всей империи с приложением генеральных правил, данных Межевой комиссии и Высочайше утвержденного реестра о ценах на продажу земель в губерниях и провинциях (№ 12474 от 19 сентября 1765 г.) // Полное собрание законов Российской империи. – СПб.: Типография II Отделения Собственной ЕИВ Канцелярии, 1830. – Собрание I. – Т. XVII. – С. 329–339. 9. Милов Л.В. Исследование об “Экономических примечаниях” к генеральному межеванию (к истории русского крестьянства и сельского хозяйства второй половины XVIII в.) / Л.В. Милов. – М.: Издательство Московского университета, 1965. – 310 с. 10. Российский государственный архив древних актов (РГАДА), ф. 1355, оп. 1., д. 360, 256 л. 11. РГАДА, ф. 1355, оп. 1, д. 375, 210 л. 12. РГАДА, ф. 1355, оп.1, д.372, 176 л. 13. РГАДА, ф.1355, оп.1, д. 369, 123 л. 14. РГАДА, ф. 1355, оп.1, д. 1560, 101 л. 15. РГАДА, ф.1355, оп.1, д. 1901, 102 л. 16. Рудин С.Д. Межевое законодательство и деятельность межевой части в России за 150 лет. 19 сентября 1765 г. – 1915 г. / С.Д. Рудин. – Пг., 1915. – 547 с. 17. Смирнов Г.С. Государственное межевание уральских губерний (конец XVIII – первая половина XIX века): автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата исторических наук / Геннадий Сергеевич Смирнов. – Челябинск, 2010. – 27 с. 18. Сурева Н.В. До історії генерального межування Південної України (джерелознавчий аспект) / Н.В. Сурева // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного інститут ім. П.Д. Осипенко. Історія. – Бердянськ, 2000. – С. 27–35. 19. Экономические примечания на Ахтырский уезд 1782 г. / [под. ред. А.Ф.Парамонова]. – Харьков: Харьковский частный музей городской усадьбы, 2008. – 216 с. 20. Экономические примечания на Харьковский уезд 1782 г. / [ред., подгот. текста, авт. предисл. А.А. Парамей, А.Ф. Парамонов]. – Х.: Сага, 2006. – 150 с., [12] л. ил.

Инна Петрова

“ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРИМЕЧАНИЯ” К ГЕНЕРАЛЬНЫМ ПЛАНМ И АТЛАСАМ КАК ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ УКРАИНЫ

В статье исследуются проблемы формирования и функционирования такой группы источников как “экономические примечания” к планам и атласам генерального межевания украинских земель. На основе существующих монографических исследований по проблеме (с привлечением широкой группы источников) проанализированы все формуляры документов этой группы. Также в научном исследовании была предпринята попытка установить уровень информационной репрезентативности этих документов.

Ключевые слова: генеральное межевание, экономический журнал, межевая контора, “экономические примечания”, Харьковское наместничество.

Inna Petrova

“ECONOMIC NOTES” TO GENERAL PLANS AND ATLASES AS A SOURCE OF THE HISTORY OF UKRAINE

The technology of creation and functioning of such group of sources as “economic notes” for plans and atlases of general surveying has been considered in the article. On the basis of existing historiographic and documental legacy all available data cards of this group of documents have been analyzed. Also in the scientific investigation the analysis of information possibilities of economic notes has been made and the degree of representativeness of this group of documents has been established.

Key words: general surveying, economic magazine, surveying office, economic notes, Kharkiv region ruled by governor-general.